

N:o 89.

Af Herr Grefve **E. Sparre**: *Om ändring af § 6 Regeringsformen.*

Snart ett århundrade af ständiga uppfinningar och feberaktiga ansträngningar på näringslivets område har åt detta beredt en helt annan ställning och betydelse inom det moderna än det forna samhället. Af den gamla världens åsigt, att arbetet tillkom slafvarne, qvarstannade ännu under medeltiden åtskilliga spår. Bristen på en ordnad regeringsmakt, till skydd mot öfvervåld, nödgade landtbrukarne, landets arbetare, att i egenskap af vasaller förena sig med sina baroner, som organiserade dem till härar. Sålunda bereddes åt dessa baroner en öfvervåldigande makt, till skydd mot hvilken de öfriga, så kallade industriella, arbetarne samlade sig i befästade städer, inom hvilka de åter till inbördes skydd och understöd organiserade sig i korporationer, skrän, som, förenade, utgjorde en annan samhällsmakt. Ofvanom begge, stödjande sig, ömsom på den ena och den andra, höjde sig konungarne till en begge beherskande statsmakt.

Den stora handeln, världshandeln, bedrefs på denna tid af några smärre, genom sitt läge gynnade republiker, som såmedelst inom sig och i sitt granskap först framkallade ett näringslif. De såmedelst samlade rikedomarne ådrogo sig uppmärksamhet af regeringarne, som, i den föreställning att det berodde af dem att fostra detta framträdande element i samhällskroppen, nu började att, under formen af så kallade *privilegier*, omhulda, men på samma gång genom reglementen omgärda näringarne, till skydd mot inhemskt så kalladt *bönhaseri*, och, genom prohibitioner mot utländsk konkurrens. Det är, i sin konsekventa tillämpning, *merkantilsystemets* period i näringarnes historia, afseende nationalförmögenhetens ökande, genom reglementerande af näringarne.

Detta systems missbruk, i förening med byråkratiens öfvergrepp och de högre klassernas moraliska förfall, framkallade det våldsamma utbrott i

den franska revolutionen, hvarigenom arbetaren framträdde, frigjord från öfvermakten, lösgjord dels från baronernas chefskap, dels från skrånas band, med rättigheter såsom *individ*, men på samma gång, så snart han icke uppträdde i massa, *isolerad*, utan understöd i den täflan, som snart blef dagens lösen, och som småningom utsträcktes jemväl utöfver nationernas gränser. Den såmedelst alstrade tanken på det fria varuutbytet, först uttalad och småningom tillämpad i det land, som, till följd af sin industriella och kommersiella öfverlägsenhet, understödd af en öfvermäktig flotta och en konsequent genomförd handelspolitik, åt detta land beredde öfvervägande fördelar, spreds småningom till andra länders regeringar. Varsnande resultaten, och utan att göra sig fullt reda för anledningen dertill eller vilkoren därför, började dessa regeringar, med öppet öga för statens behof, att inse bekvämligheten att omedelbart genom så kallade finanstullar, i stället för medelbart genom ökande af nationalförmögenheten och den alltid förhatliga *direkta* beskattningen af den samma, bereda erforderliga tillgångar. Det är *frihandels* period, en period som obestriddigen, likasom merkantilsystemet, verkat godt inom näringslivet, i det att de samtidigt inträffande uppfinningarne och naturkrafternas användande i industriens tjänst ökade, mångfaldigade arbetarnes produktionsförmåga, och genom minskad produktionskostnad underlättade anskaffandet af en mängd för människans trefnad erforderliga varor.

Men äfven detta system, som ingalunda må anses såsom en ändpunkt i kretsloppet af samhällsinstitutionernas ombildning, har medfört vissa olägenheter. Derigenom åstadkoms nemligen en öfverproduktion, som på samma gång den hos några, af förhållandena gynnade individer, hopade afundsväckande rikedomar, qväfde den medellösa individens alla bemödanden att på egen hand förvärfva den tarfligaste utkomst, väckte hans afund, och redade honom till förtviflan.

Man gjorde nu åtskilliga försök, dels, på *teoriens* väg, med idén om den så kallade arbetets organisation genom kommunistiska eller socialistiska system, dels, på den rent *praktiska* vägen, genom kommunardernas våldsamheter, eller, i mildare form genom strikerna, att utjemna förmögenheterna. Misstar jag mig icke på tidens tecken, som i öfrigt äro allt för tydliga för att erfordra någon synnerlig skarpsinnighet vid tolkningen, så är man nu stadd på återgång från en alltför utsträckt tillämpning af frihandelsprincipen. Man försöker nemligen, skrämd af dessa företeelser, att, icke vidare genom reglementerande, men, efter noggrant iakttagande af lagarne för näringslivet, befordra detsamma inom landet genom bringande af upplysning, insigt i naturkrafternas användande, samt konstfärdighet och smak, under medgifvande af en frihet, som endast begränsas af allmän lag, till betryggande, å ena sidan, af allmänhetens anspråk på skydd mot va-

rornas förfälskning genom användande af skadliga ämnen, å den andra, af näringsidkarnes rätt till ett af andra ostördt begagnande af sina märken och firmor; af uppfinnarens rätt till sin egendom — patenter —, af arbetarnes, i synnerhet de minderåriges behof, dels af skydd mot öfveransträngning, dels af kroppslig, såväl som af andlig utveckling; under det man tillgodoser näringarnes gemensamma behof af medel och understöd genom en lämplig bank- och kreditlagstiftning, och slutligen genom ett ändamålsenligt ordnad kommunikationsväsende m. m. Detta var *Thiers'* och har nu blifvit *Bismarcks* system.

I de större staterna med större tillgångar, mångfaldigare produktion, och större marknad, blifva de här af föranledda åtgärder af annan art, än i de mindre, som sakna dessa fördelar; men alltid och allestädes måste näringslivet, med vissa egendomligheter för hvarje land, betraktas såsom ett af de allra vigtigaste föremålen för statsmakternas uppmärksamhet.

Med framställning af dessa, i yttersta korthet sammanträngda, drag ur näringslivets historia har jag endast afsett att konstatera det faktum, med hvars angifvande jag börjat: näringarnes vikt och ställning i det nuvarande samhället. Om jag skulle hafva lyckats häruti, så hoppas jag hafva uppnått mitt ändamål, som är att fästa Riksdagens uppmärksamhet på behofvet af vissa åtgärder i afseende å näringarne, och — för dessa åtgärder ändamålsenliga ledning — af en målsman inom Konungens råd och inför representationen. Vi hafva särskilda ministärer: för justitiärendena, för utrikes ärendena, för landtförsvaret, för sjöförsvaret, för civilförvaltningen, för finanserna, för religionen och allmänna undervisningen. Vi hafva, under dessa, särskilda byråer: för lagärenden, för statistiska ärenden, för politiken, för utrikes handeln och konsulatväsendet, för utrikes ärendenas kameral, för kommunikationsväsendet, för kommunalärenden, för bränvinskontrollen, för folkundervisningen, för den högre undervisningen, för hälsovårds- och fattigvårdsärenden, för kyrkoärenden m. m. Vi hafva, vidare, särskilda styrelseverk: för fångvården, för arméen, för flottan, för allmänna arbeten, för stuterierna, för landtmäteriet, för tullen, för posten, för telegraferna, för kameralverket och domänernas förvaltning, för skogsskötseln, för vården af allmänna byggnader, för medicinalvården, för statens jernvägsbyggnader och för statens jernvägsstrafik. Men landtbruket och öfrige *näringar*, i detta ords inskränkta bemärkelse, samt handeln, sjöfarten med alla dertill hörande institutioner, assurancesföreningar, bankbolag, med ett ord detta, genom samhällskroppen med allt större hastighet pulserande *affärslif*, hvar af den hemtar sin egen näring, sitt bestånd, sakna målsmän. Landtbruksakademien är nemligen, såsom benämningen antyder, ett vetenskapligt institut, och såsom sådant af stor betydelse, men i dess nuvarande form saknande administrativ förmåga; och kommerskollegium vill man också, till följd af

dess mindre lämpliga form, med all gewalt bortskaffa, utan att sätta något i stället.

Långt ifrån all tanke på något det ringaste underkännande af den omvårdnad, som, i första hand af dessa begge institutioner, och i högsta instans af regeringen egnas landtbruket och öfriga näringar, är jag den första att tacksamt erkänna detta. Men om också, trots institutionernas felaktighet, en sådan vård egnats näringarne, kan detta icke afhålla oss från att erkänna att, beträffande först *landtbruket och slöjderna*, ett rent vetenskapligt institut, eller en inom detsamma utvald förvaltnings-komité, bestående af personer, som endast undantagsvis kunna deråt egna några ögonblick af deras åt andra förrättningar vända verksamhet, är en föga lämplig öfverstyrelse för de flerfaldiga till landthushållningens befrämjande anordnade institutioner, till exempel 1:o) de 2 landtbruksinstituten; 2:o) de 27 landtbruksskolorna; 3:o) mejeri- och 4:o) skogsskolorna; 5:o) agrikulturkemiska försöksanstalterna; 6:o) landtbruksingenjörerna och andra för landtbrukets befrämjande i statens tjänst anställda personer; 7:o) de för djurförädlingens befordrande organiserade inrättningar; samt derjemte 8:o) fiskerierna, denna icke oviktiga näringsgren; och slutligen 9:o) det omätliga verksamhetsfält, som, under benämning *Hemslöjd*, sent omsider tillvunnit sig uppmärksamhet. Allt detta utgör nemligen, redan nu, föremål för landtbruksakademiens förvaltnings-komités handläggning; men härtill borde rätteligen läggas 10:o) de geologiska undersökningarna; 11:o) det ekonomiska karteverket; 12:o) landtmäteriet; 13:o) skiften och afvittringar; 14:o) ärenden rörande hemmanssklyfning och jordafsöndring, i lagstiftningen hvarom just nu förändringar ifrågasättas; 15:o) väg- och vattenbyggnader; 16:o) ärenden rörande större odlingsföretag medelst utdikningar eller sjösänkningar m. m., hvilkas utförande, understödda genom högst betydliga statsbidrag, nu för tiden högst ofullständigt kontrolleras af dertill ingalunda kompetenta personer och derföre icke sällan förfelas, exempel: Hornborgasjöns uttappning m. fl.

Det kan icke bestridas, att handläggningen af alla dessa ärenden och kontrollen öfver dessa institutioner samt företag, öfverlemnade åt en, af ett vetenskapligt institut utsedd komité icke kunna på ett ändamålsenligt sätt utföras. Utan att klandra denna komité, hvars många förtjenster obetingadt erkännas, måste en hvar, med någon insigt i administrationer, erkänna — hvad som dessutom redan blifvit ett axiom vid reorganisationer af våra förvaltande verk — att den kollegiala formen är alldeles olämplig för sådana styrelseverk. Om man nemligen vill befrämja utvecklingen af ett företag, så måste det anförtras åt *en enda* person. Om man åter vill paralysera en verksamhet, så sker detta bäst genom en månghöfdad styrelse. Hvem intresserar sig väl för tillgöranden, för hvilka han hvarken

bär ansvaret eller hedern? Hvem tröttnar ej att inkomma med förslag till åtgärder, som ofta blifva, om ej förkastade, åtminstone sönderryckta, ändrade, förfuskade? Att alla ledamöterna i ett kollegium skola dela samma åsikter är lika litet att förvänta, som man må begära, att den ena skall offra sin öfvertygelse för den andras åsikter. Är denna komité till exempel en inspekterande myndighet, så kan det hända, att ett läroverk eller ett arbete inspekteras två eller tre gånger af olika personer med olika åsikter; ingen kommer då att tillse om de af en föregående meddelade föreskrifterna blifvit iakttagna.

Vidkommande åter de *öfriga näringarne*, fabrikerna, bergsbruket, handtverkerierna, handeln och sjöfarten, så skulle den närmaste vården om dessa åligga *kommerskollegium*. Men just på grund af dess kollegiala form har detta redan blifvit utdömdt, och rörande detsamma har herr civilministern i sitt yttrande till statsrådsprotokollet vid aflåtandet af den kongl. propositionen till innevarande Riksdag yttrat, att de mångfaldiga frågor och förslag, som bero på kollegii handläggning, till exempel: förslaget till grufvestadga, till förordning om patenter, till lag till skydd för varumärken och mönster, till författning för minderåriges användande i fabriker och handtverk, med flera, mer än tydligt ådagalägga att en styrelse i detta afseende icke kan undvaras, ehuru han, vid sådant förhållande, icke ännu kan vara färdig med förslaget till dess reorganisation.

Om, genom hvad i det föregående blifvit anfördt, jag skulle hafva lyckats ådagalägga, att vårt lands utveckling och framtida bestånd beror af landtbrukets och öfriga näringars utbildning i vida högre mån än till och med af arméorganisationen; om vårt landtbruk- och näringslif, redan tryckt och ännu mera hotadt genom den öppna täflan med andra, af klimat, jordmånens bördighet, jordprisernas billighet, större kapitaltillgång och belägenhet närmare rörelsens centrum gynnade länder, har att bekämpa stora svårigheter, hvilka endast genom ökade ansträngningar från näringsidkarnes sida kunna öfvervinnas; om slutligen de just af dessa länder vidtagna restriktioner i tullagstiftningen, i ändamål att utestänga våra varor från deras marknad, skulle nödga oss till repressalier, för att åtminstone sätta regeringen i tillfälle att, genom eftergifter medelst handelstraktater, bereda oss reciprocitet, och således äfven hos oss skulle framkalla den moderna idén om konventionel tulltariff, — så torde det vara uppenbart, att vi, i spetsen för och såsom ledare af dessa inhemska ansträngningar och yttre politiska åtgöranden, behöfva en man, som uteslutande åt dem egnar all sin omtanke, kraft och förmåga, som för Konung och Riksdag framlägger förslag öfver hvad som bör göras för näringarnes utveckling och sedermera öfvervakar verkställigheten af hvad som blifvit beslutadt. Att en persons verksamhet häraf uteslutande tages i anspråk och ej rimligtvis kan

begäras att våra civilministrar, ehuru ytterst förtjenstfullt de hittills arbetat för näringarne, i längden skulle kunna medhinna att åt de sig allt mer ock mer ökande, invecklade frågorna på detta gebit lemna nödig uppmärksamhet, torde lika lätt inses, som att, vid tillsättandet af en civilministerspost, icke någon *öfvervägande* uppmärksamhet kan fästas vid den ifrågasatta personens sakkännedom i dessa afseenden och hans, vanligen endast genom deltagande i affärslifvet, vunna förmåga att inse hvad dervid bör tillgöras.

Ehuru, vid det af mig redan angifna förhållandet, att vi äro nog lyckliga att för närvarande se på civilministerns plats en man, som tillfredsställer våra anspråk, jag icke är i tillfälle att med några exempel från dagens historia bevisa giltigheten af mina påståenden, kan jag här icke underlåta att, jemte återopande af det ofvan anförda, som är af äldre datum, nämna till exempel det ena af våra landsbruksinstitut, som ingalunda lyckats att motsvara allmänhetens anspråk, minst vid jämförelse med andra länders vetenskapliga institut för landbrukets och landbruksteknikens utveckling. Det må icke heller förbises, att, om inom konseljen och inför Riksdagen funnits en man, med åliggande att företrädesvis tillse näringslifvets utveckling, våra stambanor, såsom ett bland villkoren för denna utveckling, sannolikt icke fått sitt nuvarande läge, då till exempel den norra, framgående genom bygder, der föga näringslif finnes, just der den skulle träffa bergslagera, dessa källor till en af våra hufvudnäringar och hvilka företrädesvis äro i behof af kommunikationer, viker af, likasom man skydde dessa jernhandteringens centralpunkter.

Men låtom oss lemna exempel, som jag hoppas icke erfordras för att ådagalägga befogenheten af mina åsikter. Till stöd för dessa tillåter jag mig endast nämna att i följande främmande stater finnes ett särskildt statsdepartement för jordbruk, handel och industri: Frankrike, Italien, Rumänien, Schweiz, Spanien, Ungern och Brasilien; samt i följande uteslutande för jordbruket: Preussen, Ryssland, Österrike och Argentiska republiken.

Man skall utan tvifvel invända, att det är regeringen som det tillkommer att pröfva nödvändigheten af den nu ifrågasatta åtgärden och att den enskilde riksdagsmannen kunnat bespara sig detta bekymmer; dervid bör likväl icke förbises, att regeringen, för icke lång tid tillbaka, gjort proposition om tillökning i departementschefernas antal, och att afslaget å denna proposition möjligen bidragit att tillbakahålla någon ny proposition i detta hänseende.

Under nuvarande tidpunkt af finansiell förlägenhet är ännu mindre anledning att förvänta en sådan proposition. Det är också endast kännedomen att ett sådant förslag, sällan första gången det framställes, vinner

gehör och hoppet att, om så nu inträffar, det vid nästa års riksdag af en större förmåga och med framgång förnyas, som föranleder mitt yrkande:

att Riksdagen för sin del måtte besluta den ändring i 6 § Regeringsformen, att vid uppräknandet af cheferna för statsdepartementen måtte tilläggas: en chef för departementet för landtbruket och öfriga näringar samt att antalet af de så kallade konsultativa statsråden måtte inskränkas till två.

Om remiss till Konstitutions-Utskottet anhålles.

* Stockholm den 26 Januari 1880.

Eric Sparre.

N:o 90.

Af Herr M. Rubenson: Angående anslag till det allmänna nordiska skolmötet i Stockholm år 1880.

Den svenska bestyrelse, hvilken blifvit på det sätt, som vid senaste allmänna nordiska skolmötet i Köpenhamn bestämdes, tillsatt för att bereda nästa allmänna nordiska skolmöte eller det, som skall hållas i Stockholm år 1880, har under den 30:de december 1879 till Kongl. Maj:t inlemnadt en så lydande ansökan:

"I öfverensstämmelse med beslut vid det år 1877 i Köpenhamn hållna allmänna nordiska skolmötet skall nästa sommar ett dylikt möte hållas här i Stockholm, det fjerde i ordningen af sådana möten; och hafva undertecknade i den ordning, som vid Köpenhamnsmötet bestämdes, blifvit utsedde att utgöra mötets härvarande betyrelse.

Då det i nu omförmälda egenskap åligger oss att vidtaga åtgärder för